

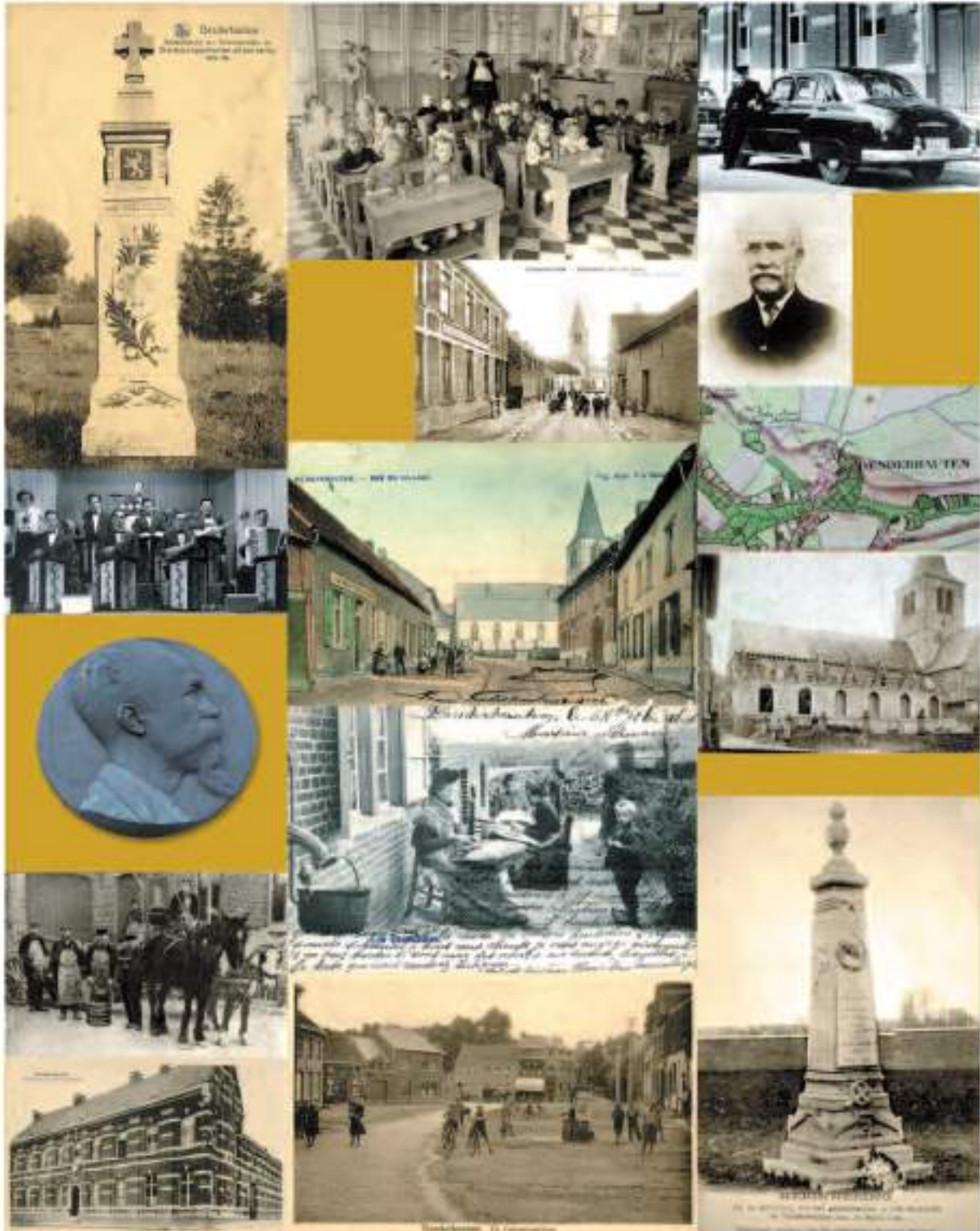
Nummer 1 - jaargang 35 - 2015 - jan., feb., maart
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Mededelingen Heemkundige Kring
Haaltert - 3-maandelijks ledenblad

35e jaargang 2015 - nr. 1

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Marc De Moyer
John Scheerlinck
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel - ledenadministratie

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Goriksplein 17
9450 Haaltert.

Open: eerste zondag en tweede donderdag
van de maand van 10 tot 12 u.

Gesloten: juli en augustus

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: € 10

Steunend lid: € 15

Rek.nr. BE40 4395 0830 6163

KREDBEBB

Heemkundige Kring Haaltert

Email: willydeloose@skynet.be

info@hkhaaltert.be

Website: www.hkhaaltert.be

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten. Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.

HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

Het is bijna niet te geloven, maar wij beginnen aan de 35ste jaargang van het ledenblad van de Heemkundige Kring. Ooit startten wij met een eenvoudig gestencileerd bundeltje, vandaag kunnen wij u, dank zij jullie blijvende sympathie en steun, een fraai tijdschrift in kleurendruk aanbieden.

Behalve enkele tientallen naslagwerken hebben onze medewerkers in het tijdschrift honderden bijdragen neergepend over het reilen en zeilen van onze voorouders. Dit ging gepaard met een niet te schatten aantal onvolprezen uren aan opzoekingswerk in vergeelde documenten en archiefdozen. Ook worden er elke week documenten geklasseerd en foto's gescand in het documentatiecentrum.

Vele geïnteresseerden, familiekundigen en leerlingen hebben reeds de verzameling geraadpleegd en zijn opgetogen over de schat aan informatie wij kunnen bieden aan onze bezoekers. Ik wil de medewerkers en auteurs dan ook oprecht danken voor hun inzet en enthousiasme en hoop de ingeslagen weg verder te kunnen volgen.

En, waarde lezer, heb je interessante suggesties i.v.m. de verdere evolutie van onze vereniging én de uitbouw van het documentatiecentrum of heb je interesse om op één of andere manier mee te werken, geef een seintje.

Wij hebben een zeer actief jaar achter de rug. De herdenking '175 jaar Daens' werd op een waardige wijze herdacht. Dit jaar doen wij het wat kalmer aan. Naast een tentoonstelling en het boek 'Denderhoutem en de Grooten Oorlog' van onze medewerker Luc Pots, is onze eerste zorg regelmatig bijdragen te leveren over WO I, over de Haaltenaren en hoe zij de dramatische oorlogsjaren overleefden. Wie kan helpen met verhalen, foto's en documenten (ook in bruikleen), zijn wij zeer dankbaar.

Genieten wij van het gebed van de frontsoldaat uit het gedenkboekje van Antoon Boeykens (Boeikes Tonen).

Willy De Loose
voorzitter.

In memoriam

'En telkens weer, zullen wij je tegenkomen

*Zeg nooit, het is voorbij,
slechts je lichaam is van ons weggenomen*

Niet was je was en ook niet wat je zei'

Op kerstdag overleed onze medewerker voor Denderhoutem Edgar Huylebroek, geboren in Denderhoutem op 5 december 1922 en overleden in Leuven op 25 december 2014. Edgard was in 1980 medestichter van de Heemkundige Kring.

Hij was een eminent heemkundige en 'kenner' van Denderhoutem. Naast de tientallen bijdragen in het tijdschrift publiceerde hij drie belangrijke geschiedkundige werken over zijn geboortedorp:

De Sint-Amandusparochie, Heemkundige Kring, 1985
Landboek van Denderhoutem Anno 1699,
Heemkundige Kring, 1998
Denderhoutem door de eeuwen heen,
Heemkundige Kring, 2001

Na zijn studies voor onderwijzer aan Sint-Thomas gaf hij een paar jaar les in Ninove. In 1942 werd hij aangesteld in de Vrije Lagere School in Denderhoutem (Borrekent). In de jaren zestig werd het gemeentelijk onderwijs afgeschaft en overgenomen door het Sint-Aloysiuscollege van Ninove. Edgard Huylebroek werd aangesteld als directeur en oefende de functie uit tot 1976.

Namens de Heemkundige Kring bieden wij aan zijn echtgenote, zijn kinderen en kleinkinderen onze oprechte deelneming aan.

Documentatiecentrum

(open elke 1ste zondag en elke 2de donderdag/maand van 10-12u)

Rechtzetting: in Mededelingen HK, jg 28, 2008, nr. 1, blz.11 staat een bijdrage: 'Een (on)bekende Denderhoutenaar'. Bij vergetelheid werd de auteur niet vermeld, waarvoor excuses. Het artikel is van kunsthistoricus Anthony Demey en het werd overgenomen van de website van de stichting Geo Verbanck (www.geoverbanck.be).

Wij danken:

Roger De Troyer, Helderger: Geschiedenis van Vlaanderen, Sanderus, 2 delen.

Wim Allaer, Haaltert: Gulden boek Vuurkruisers WO I

Roos De Schutter, Haaltert: bidprentjes en liedjesteksten

Ter herinnering:

beel wat lezers hebben het lidmaatschapbedrag reeds gestort.

Misschien is dit nog niet geregeld? Doe het vandaag nog.

Wij zeggen, meer dan 450 maal: hartelijk dank voor jullie steun en interesse!

Bijdrage 2015 (4 nummers): € 10 of € 15 (steunend lid).

Gesneuvelde soldaten in 1915

— —

Niets is volmaakt (1)

*toen ploften spuwende kanonnen
in het veel te scherpe middaglicht.*

*niets is er en iedereen strompelt verdwaasd
achter de treurmars van valse generaals.*

*vogels zochten krijsend de hoogte
verdwaalde rook belemmerde het zicht.*

*ze hoopten nooit te zullen gaan
en sterven het leven zou zijn daarna.*

*commando's klauterden langs de muren
als uitgelaten kinderen na schooltijd.*

*misschien zit in een hoekje nog wat vrede
te wachten op een god voor alle volken.*

*barbaarse legers tellen niet hun vreemde doden
vijanden liggen uitgeteld in paleizen.*

*ver, ver weg moet hij zich bevinden
waar bevelen zijn macht niet raken.*

In tegenstelling met 1914 is het aantal slachtoffers heel wat minder.
Acht dorpsgenoten sneuvelden in de loop van 1915.

Denderhoutem

Edmond De Gendt, echtgenoot
van Victoria De Pelsemaeker, °
15 april 1894 en gesneuveld in
De Panne op 15 juni 1915 (2).

Haaltert

Jozef Van den Stockt, zoon van Dominicus en Maria Dominica De Schutter, ° 24 mei 1885 en gesneuveld in Pervijse, begin februari 1915.

Kamiel Van Vaerenbergh, zoon van Frans en Antonia Scheerlinck, ° 20 augustus 1894 en gesneuveld in Diksmuide op 2 april 1915.

Alexis Meereman, zoon van Livinus en van Maria Josepha Becque, ° 21 december 1890 en gesneuveld in Zuydschote op 24 april 1915.

Prosper Louis Schockaert, zoon van Victor en Maria Delphina De Pril, ° 12 maart 1887 en overleden in Adinkerke op 15 mei 1915. In 1917 was de familie

nog niet op de hoogte van zijn overlijden. Op 27 januari 1917 stuurden zij een bericht naar het Inlichtingskantoor voor vermiste soldaten (3).

In De Panne ligt een grafzerk van de gesneuvelde soldaat Oswald Hendrickx (° 06-09-1895 en + De Panne op 01-03-1915)

Heldergem

Felix De Wetter, zoon van Petrus en Stephanie De Neve, ° 19-06-1888 en gesneuveld in Stuyvekenskerke op 29 april 1915 (volgens militair dossier). Hij ligt begraven op het militair kerkhof in Ramskapelle.

Terjoden

Constantinus Van der Zijpe, zoon van Jean en Maria Amelia De Saedeleer, ° 05-08-1879 en overleden in het 'Vereins Lazaret' in Melle op 5 augustus 1915.

In Kerksken waren er in 1915 geen slachtoffers.

1-Bekroond gedicht van Norbert De Meyer, door de Cultuurdienst van Herzele (nov. 2014)

2-Pots L., Denderhoutem in den Grooten Oorlog, HK, 2015

3-Verzameling Christophe Provost

Herinneringen-Heldergem 1955

Meisjes in de Vrije Gesubsidieerde Lagere school (geboortejaren 1947-48 en 1949). De klasfoto (1955-56 en 1957) genomen met juffrouw Martha De Vos, (ex. Haaltert), ze werd aangesteld in 1943 en bleef actief tot 1970.

Onderaan: Rita Baeyens, Rita Paerewijck, Christianne Souffriau, Anny Andries, Jeanine Van de Velde, Godelieve De Pauw, ...De Clercq, Lidy Cooreman.

2de rij: Marie Jeanne De Bruyne, Godelieve Souffriau, Frieda Moreels, Jeanine De Clercq, Christiana Verbeken, Ingrid Baeten, Yvette Van Cauter, Anny De Cooman, Rita De Winne, Monique De Troyer.

3de rij: Rita Haesaert, Gisela Baeyens, Edith De Cock, Godelieve De Cooman, Greta Beerens, Marie Jeanne Perdaens, Anny Van Buggenhout, Claudine Verwee.

4de rij: Marie Jeanne Cooreman, Jacqueline Windis, Jeannine Andries, Viviane Coppens, Godelieve Beerens, Marie Paule Coppens, Rita Beerens, Jeannine Gosseye.

Bovenaan: Magda Coorman, Rita Van den Broeck, Maria Tas, Maria Cobbaert, Lisette Vermassen, Sonja Van Vaerenbergh, Lucie Roeckaert, Annie De Groot, Jeannine Braem.

Foto en info: Sonia Van Vaerenbergh

Wie interesse heeft voor réunie, bel nr. 0478/731180

Jef Anckaer, de laatste "zwijsj" van Atom

De kerkbaljuw – een soort kerkgendarm - was een kerkelijk ambt dat in het leven werd geroepen door de paus op het einde van de 19de eeuw. De naam "suisse" – in de volksmond vervormd tot "zwijsj" - is afkomstig van de Zwitserse wacht, de persoonlijke lijfwacht van de paus: een ambt dat veelal werd doorgegeven van vader op zoon en als een eer werd beschouwd. Men werd er niet rijk van en het drinkgeld ging meestal in de "suis-sebak" en kwam ten goede aan de kinderen.

Het indrukwekkende uniform van de "suisse" bestond uit een lange donkerblauwe of zwarte jas, op de mouwen, kraag en zakflappen versierd met goudborduursel en voorzien van koperen of vergulde knopen; een zwarte broek met goudgalon op de zijkanten; een kraakwit hemd met donkere das; een imposante steekhoed ("bicorné") eveneens versierd met goudborduursel, witte handschoenen, over de rechterschouder een brede rood met goud afgeborduurde bandelier ofte schouderband met op de voorzijde "eer-bied" en op de rugzijde "orde" in gouden letters.

Blikvanger van de zwijsj was vooral de hellebaard, een soort ceremoniële lans versierd met rode "flosjen". De hellebaard was een wapen dat van in de late Middeleeuwen tot in het begin van de Moderne Tijd door sommige soldaten, de hellebaardiers, werd gebruikt.

Het was een bijzonder soort steekwapen op een houten schacht (steel) van ± 2 m lang. De lange, zwaardvormige stalen punt was onderaan langs de ene zijde voorzien van een soort slagbijl, langs de andere kant van een platte, brede, tamelijk lange haak, waarvan de onderkant en de punt scherp geslepen waren. De hellebaard kon dus als steekwapen (lanspunt), doch tevens als hakwapen (bijl en punt van de haak) en als maai- en trekwapen (de haak zelf, om er de ruiters mee van hun paarden te trekken of om de vijandelijke infanteristen voetje te lichten !) gebruikt worden. Het was een geducht oorlogstuig !

In die vroegere jaren — vóór de eerste en tussen beide wereldoorlogen in — was het soms wel eens nodig dat de "zwijsj" er de orde in hield...

De mensen werkten lang en zwaar en kwamen, met uitzondering van de kermissen, meestal slechts bij mekaar ter gelegenheid van het bijwonen van de mis... en wat er nadien op volgde !

Voor al het mansvolk kon niet altijd wachten tot het einde van de dienst om van gedachten te wisselen over de oogst, de beesten, het kaartspel, de aan gang zijnde vrijages, de dorps-schandaaltjes...!

Achteraan in de kerk langs de mannenkant - rechts van het portaal - was een echte babbelpplaats, waar sommige boeren inderdaad stalen van haver of andere veldvruchten uitwisselden en keurden, maar waar vooral de duivenmelkers duchtig over hun duiven discussieerden en andere interessante onderwerpen aansneden; dan brachten sommigen zelfs de mis al slapend door.

Tot de taken van de suisse behoorde het ophalen van de priester in de sacristie, en hem - na de mis - weer voor te gaan naar de sacristie.

Als alles normaal en rustig was stapte hij kalm rond in de gangen van de midden- en zijbeuken van de kerk, steeds plechtstatig, met het gezicht in een ernstige plooi. Van tijd tot tijd nam hij een poosje rust door, om het met militaire termen uit te drukken, de houding "Geef acht", "Ter plaatse rust" of "Rust ter plaats" aan te nemen (dit in functie van zijn godsvrucht en de kloekte van zijn rugspieren). Hij zorgde er echter steeds voor tijdens de Consecratie in de middenbeuk niet ver van het altaar aanwezig te zijn om er op martiale manier de eer te bewijzen.

De suisse moest gezag hebben en was de schrik van kind en... duivenmelker.

Ook bij de processies liep hij statig en gezagsbewust aan het begin van de stoet. Tijdens huwelijken en begrafenissen was hij dan weer de ceremoniemeester van dienst.

Met een gelaatsuitdrukking die aangepast was aan de omstandigheden stevende hij gezwind naar de plaats waar de orde verstoord werd. Meestal kon hij door zijn preventieve aanwezigheid een einde stellen aan de rustverstoring. Lukte dat niet, dan kwam hij actief tussen tegenover de belhamels door hen op de meest gepaste manier de les te spellen. In het uiterste geval werd de voornaamste delinquent desnoods met geweld aan de kerkdeur gezet ("buitengestoken"). Dit gaf dan dagenlang aanleiding tot geanimeerde discussies rond de Leuvense stoof of op het bankske aan het hofhekken... Een "zwijs" die zijn zaak ter harte nam werd dan soms (tijdelijk) met een scheef oog bekeken, doch hij trok zich daar niks van aan.

Het was pastoor Clemens Peerenboom die kort na zijn aanstelling in Atom het ambt van kerkbaljuw op zijn parochie invoerde. En zo werd "Stantje Kloef" (Constant Sorgeloos °11.1.1867 – echtgenoot Rosalie Goubert) er de eerste "zwijs" (tot 1945) en de voorganger van Jef Anckaer (°29.8.1921 †7.9.2003) die de functie – na een onderbreking van 18 jaar - zou overnemen in 1963.

E.H. Richard Schockaert drong bij zijn aanstelling tot pastoor aan op het opnieuw installeren van een zwijs. Jozef Anckaer werd uiteindelijk gekozen uit een aantal mogelijke kandidaten en debuteerde op zondag 22 september 1963 in de mis van 6u30. Zijn kostuum werd voor hem speciaal op maat gemaakt maar de hellebaard – waarvan de flosjes wel dienden te worden hersteld door de nonnekes - erfde hij van zijn voorganger Stant.

Jef werkte toentertijd als bareelwachter bij "den ijzeren weg" en diende soms een week "de nacht" te doen. Na de zaterdagmis van 19u00 haaste hij zich met zijn motorfiets naar zijn werk waar hij om 20u moest beginnen. De zondagmorgen om 06u00 zat zijn nachttaak er op maar een half uur later werd hij alweer in Atom verwacht om te waken over het goede verloop van de vroegmis. Jef vond er niks beters op – als het weer meezat ten minste - op zijn werk reeds zijn zwarte zwisjenbroek aan te trekken en zo als een volleerde snelheidsduivel naar de kerk te racen (onder de bescherming van de H. Amandus?). Daar gaf hij dan

acte de présence tijdens alle zondagmissen. Tegen de middag arriveerde hij dan thuis waar hij direct zijn bed in dook want s'avonds moest hij om 20u weer present zijn op zijn werk bij de NMBS.

Ter gelegenheid van zijn zilveren ambstjubileum dat werd gevierd op 18.9.1988 ontving hij het Ereteken van Sint Bavo hem verleend door het bisdom.

Aanvankelijk was het zijn vast voornemen om zijn hellebaard aan de wilgen te hangen in 1993 toen pastoor Schockaert op pensioen ging. Zijn opvolger Michel Bekaert kon hem er echter van overtuigen er nog enkele jaartjes bij te doen. Jef zou uiteindelijk volle 35 jaar rond maken en stopte er mee op 27 september 1998. Hij was toen 77 jaar en berekende zelf eens dat hij zo'n 12.000 misvieringen had bijgewoond.

Als één van de weinige nog actieve “zwijsen” in Vlaanderen kreeg hij in 1992 een bijrolletje aangeboden door Stijn Coninx in diens film en tv-reeks “Daens”.

Slechts één keer heeft hij effectief iemand moeten “buitensteken” omdat die zat – beschonken - tijdens een dienst voortdurend te vloeken. Gemakkelijk ging dat niet in het kerkportaal moest hij zelfs zijn hellebaard gebruiken.

Ook zijn echtgenote Maria Verbeirens liet zich niet onbetuigd: jarenlang maakte zij de kerk schoon, verzamelde het stoelgeld en ging samen met haar man om het abonnementsgeld van “Het Stemmeken” – het Atoms parochieblad.

Op al die jaren versleet Jef drie broeken. Zijn tot op de draad versleten vest bleef tot de laatste dag de oorspronkelijke jas uit 1963 ...

© Luc Pots

Het geldwezen in Haaltert tijdens den Grooten Oorlog

Historische schets:

Door oorlogsomstandigheden hebben, naast de Nationale Bank van België en de Société Générale, ook andere instellingen zoals bedrijven, hulp- en voedingscomités van de gemeenten, noodgeld uitgegeven. Er ontstond een tekort aan pasmunt. Dit werd veroorzaakt door:

- Het oppotten van metaalgeld (goud- en zilverstukken , zelfs nikkelen munten).
- Het omwisselen van bankbriefjes tegen zilverstukken.
- Plunderingen door het Duitse leger.
- Het overbrengen van de goudvoorraad, biljetten en drukclichés naar het buitenland, eerst naar Antwerpen en later naar Londen.

In die periode waren er verschillende geldsoorten in omloop:

1.-De gebruikelijke pasmunten.

Door schaarste aan pasmunt werd bovendien in 1915 voor 340.000 B.Frank Congolese kopernikkelen stukken van 20, 10 en 5 ct., die zich bij het uitbreken van de oorlog in de Nationale Bank van België bevonden, in omloop gebracht.

In juli 1919 werd een bericht in het Staatsblad gepubliceerd waarbij de omwisseling tegen Belgische pasmunt werd geregeld.

2-De biljetten uitgegeven door de Nationale Bank.

3-De noodbiljetten van deze instelling. Deze biljetten dragen de vermelding 'Rekeningen Courant'.

Wegens de transportproblemen kon weinig of niets daarvan tot in de provincies doordringen.

4-In 1914 had de Nationale Bank haar uitgiftevoorzicht verloren ten voordele van de Société Générale.

Deze biljetten dragen de vermelding: 'Dit biljet zal verwisseld worden, naar wil van drager, tegen een bankbiljet van zelfde bedrag der Nationale Bank van België, ten laatste drie maanden na de vredesluiting'.

5-De Duitse munten en bankbiljetten.

Op 3 oktober 1914 werd er een verordening uitgebracht door veldmaarschalk Von Der Goltz, de Gouverneur-generaal in België: 'Duitsch geld moet in de bezette streken van België in betaling genomen worden waarbij, tot nader order, 1 Mark met tenminste 1,25 Frank moet berekend worden.'

6- De uitgifte door de Duitse overheid bevolen van zinken muntstukken van 5, 10, 25 en 50 ct.

(Besluit van de Generaal-Gouverneur op 07/08/1915 en op 20/12/1917). Zink werd niet gebruikt in de oorlogsindustrie).

7-De betaalbons werden verdeeld:

- in de vorm van voedsel- of goederenbons. Hun waarde is niet altijd in Belgische frank uitgedrukt. (Zie de voorbeelden uit Gent en Oosterzele)
- door talrijke steun- en hulpcomités waaronder het Nationaal Steun- en Voedingcomité (zie bons Denderhoutem), Comité Hispano-Neerlandais en de Commission for relief in Belgium.
- door bedrijven als salaris- en aankoopbons.
- als geldelijke steun voor werklozen, ambtenaren, krijgsgevangenen en gezinnen van oorlogsslachtoffers.

8-Het gemeentelijk noodgeld: kasbons in steden en gemeenten.

Het biljet: Nationaal Hulp en Voedingscomiteit (Gewestelijke Afdeling Aalst-Herzele)

© Prentenkabinet, Koninklijke Bibliotheek van België

Op de gemeenteraad van 5 mei 1915 was er maar één agendapunt, nl. hulp aan de bevolking. De Raad bestond uit : Emiel de Sadeleer, burgemeester voorzitter, Desiré De Hondt schepen, Petrus Coppens, Emiel De Loof, Arthur Redant, Benoni Raes, Benoit Van Den Bruelle, Felix Van Landuyt, raadsleden en Eduard Scheerlinck, gemeentesekretaris.

“Voeding der bevolking”

Aangezien de voeding van de inwoners der gemeente niet beter kan verzekerd worden dan door tusschenkomst van het Nationaal Steun en Voedingscomiteit. Dat de voedingsdienst der burgerlijke bevolking van België een beschikbaar kapitaal van 25 miljoen frank noodzakelijk maakt en dat gemeld comiteit om zijn werkingen in eene provincie of in eene gemeente uit te breiden, de vorming vraagt van een kapitaal berekend aan zeven frank per inwoner.

Dat een groep van burgers zich in de prov. O. Vlaanderen gevormd heeft en onder handteeken derzelve leden, eene Samenwerkende Maatschappij heeft gesticht ten kapitale van 7.127.100 B.fr (OVL) waarvan 10% onmiddellijk te storten. Dat onder die leden voorkomt M. Emiel de Sadeleer burgemeester, den welken, na uitleggingen gegeven te hebben de zitting verlaat en welke het kapitaal onderschreven heeft overeenstemmende met het getal inwoners dezer gemeente. Dat deze persoon er in toegestemd heeft in het belang der bevolking de verantwoordelijkheid te dragen zijner inschrijving en desgevallend van de handelrisicos der samenwerking, maar dat hij aan het schepen-college of aan leden van hetzelfde heeft vertoond dat de huidige tijdsomstandigheden hem verplichten aan de gemeente te vragen het voorschot te willen doen voor het te storten deel zijner inschrijving.

Dat dit college overtuigd de ware belangen der bevolking te hebben behartigd, onder voorbehoud van bekrachtiging door den Raad de hierna gemelde som heeft voorgeschoten aan M. Emiel De Sadeleer burgemeester, om hem alzoo in staat te stellen zijn te storten aandeel in het ondernomen werk te verwezenlijken. Om al deze redens,

De Raad:

Bekrachtigt den genomen maatregel. Beslist om hem toe te laten de storting te doen zoals gezegd, eene toelage wordt toegestaan aan den Heer Emiel de Sadeleer van 2500 fr. verstaan zijnde dat deze toelage zal terugbetaald worden aan de gemeente, ten laatste drij maanden na de ontbinding en vereffening van de Samenwerkende Maatschappij.

Indien later nieuwe stortingen van Kapitaal geëischt worden, behoudt de Raad zich voor, bij bijzondere beraadslaging te beslissen of hij verder voorschot zal toestaan.

De bons gevalideerd door L.de Bethune, voorzitter, A.Demain, schatbewaarder en bestuurder van de Banque de la Dendre werden verspreid in verschillende gemeenten, naar rato van het aantal inwoners. In Haaltert waren 4775 inwoners.

Er zijn verschillende denominaties: 25 , 50 ct. en 1, 2 en 5 frank.

De bons waren geldig voor een paar maand, na de vervaldatum werden ze niet meer uitgewisseld.

Het biljet van 2 frank (foto) is uitgegeven op 15 januari 1917 en was geldig tot 31 maart 1917.

De uitgiftedatum van de eerste biljetten was 15 juni 1915 en de laatste op 15 september 1917 (deze werden nog eens verlengd tot 20 december 1917 met een stempelopdruk).

De gemeenten waar de bons geldig waren, vermeldde men op de keerzijde, o.a. Haaltert, Helderghem en Kerksken.

Ze waren alleen geldig voor aankoop van levensmiddelen en kledij in de gemeentelijke depots en bij handelaars door het comité aangenomen, drankhuizen uitgesloten. Deze briefjes mogen uitgewisseld worden met een totaal van minimum 25 fr in de Banque Centrale de La Dendre, dinsdag en vrijdag van 9 tot 12 uur.

© Museum Nationale Bank van België

Uittreksel van een zitting van de gemeenteraad op 13 januari 1916:

Vooraleer de zitting te sluiten, wordt er aan de vergadering lezing gegeven van de omzendbrieven des heeren Voorzitters van het Burgerlijk Beheer der Provincie Oost-Vlaanderen, de date van 13 en 19 nov. l.n°28918 5de afdeling betreffende het uitgeven van kasbons.

Gezien zijne beraming van 6 nov 1914 bij dewelke er besloten werd, bij noodwendigheid kasbons uit te geven. Geheard dat de uitgifte van kasbons, zoals het aangaan van leeningen voorafgaandelijk diende goedgekeurd te zijn, in nakoming der schikkingen van het art.76 der gemeentewet.

Overwegende dat ten dien tijde dringende middelen moesten genomen worden om de bevoegde bevolking te ondersteunen en dat er tengevolge van de tijdsomstandigheden alsdan verwarring in de hogere besturen en in het gewoon verkeer bestond, zoverre dat er aan de te vervullen pleegvormen niet is gedacht geweest.

Gelet dat de uitgifte van kasbons op heden behoorlijk afgelost en vereffend is. Besluit bij deze zijne beraming van 6 November 1914, alsook deze van heden, bij dewelke de aflossing der kasbons en de uitgifte van 6 Nov 1914 is ingetrokken, aan de goedkeuring der bevoegde overheid te onderwerpen. Afschrift dezer beramingen zal ten dezen einde aan de Bestendige Deputatie van den Provincieraad gezonden worden.

De kasbons dragen meestal de vermelding “goed voor/bon pour”, een aanduiding om het vertrouwen van de bevolking te winnen. Het emissierecht was enkel weggelegd voor de Nationale Bank van België.

Vooraf in het begin ging men de terugbetaling van de kasbons waarborgen bij middel van reële panden, zelfs van persoonlijke borgstellingen. Soms werden gemeentelijke bezittingen als waarborg ingesteld. Ook was het geen zeldzaamheid dat personen van aanzien zich borg stelden voor de terugbetaling van deze bons. De gemeentebons hadden enkel betaalkracht binnen de gemeente of in een bepaald magazijn. Soms werden ze bij onderling akkoord onder de gemeentebesturen ook elders aanvaard. Na de oorlog werden ze terugbetaald tot 31 december 1926.

Voor de vormgeving van het noodgeld bestond geen wettelijk voorschrift. De stad Gent gebruikte zelfs vervallen coupons van 2 frank van haar lening in 1896.

Bij de uitgifte in Haaltert werd eenzelfde formaat gebruikt voor verschillende waarden (0,50 ct., 1 en 2 frank. De bons werden gedrukt op gewoon papier (kosten besparend?), sommige hebben zelfs een gelijnd of geruit motief. De drukkerij is niet gekend.

De bons zijn van volgende aanduidingen voorzien:

- De waarde van het biljet in cijfers.(0,50 ; 1 ; 2 frank)
- De naam van de uitgevende gemeente .(Haaltert)
- De handtekening van de burgemeester Emiel de Sadeleer, handgeschreven, de gemeentesecretaris Eduard Scheerlinck, facsimile, schepen Desiré De Hondt, handgeschreven.
- De datum van uitgifte : 6 november 1914. Vanaf maart 1915 waren ook de biljetten van het NHVK in omloop.
- De datum en plaats van terugbetaling : ”Betaalbaar uiterlijk na het eindigen van den oorlog aan drager dezès bij den gemeenteontvanger der plaatselijkheid”.
- Het volgnummer van het biljet in cijfers.
- Het gemeentelijke zegel, Franstalig, op de keerzijde.

Enkele exemplaren uit de verzameling van het Penningkabinet dragen in de linkerbovenhoek een stempel (ineengevlochten “E “en” S”) De betekenis is hiervan onbekend. Op de keerzijde zie je ook het gemeentelijke zegel. De handtekeningen van de burgemeester en schepen zijn niet aanwezig enkel de facsimile van de gemeentesecretaris Scheerlinck. Ze dragen een volgnummer en zijn bovendien doorkruist wat doet vermoeden dat deze ongeldig gemaakt zijn. Mogelijk werden er na deze nummering geen biljetten meer uitgegeven.

Dat maakt 460 ex. van 0,50 frank, 440 ex. van 1 frank en 540 ex. van 2 frank.

Zou er slechts om 1750 frank aan bons uitgegeven zijn?

Een recent ontdekt biljet van 2 frank draagt het nummer 566, dus hoger dan het doorkruiste biljet met nr. 541.

Conclusie: de werkelijke uitgave is tot op heden niet gekend. De kwaliteit van deze biljetten liet te wensen over, het papier had zelfs geen watermerk, wat namaak gemakkelijker maakte.

Antoine Bockstaele

Info en bibliografie:

-*Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België.*

-*Museum van Nationale Bank van België.*

-*De Belgische Frank, encyclopedie van de Belgische Staatsbetaalmiddelen, Didier Vanoverbeek.*

-*Tijdschrift 'Heemkunde en lokaal erfgoedpraktijk in Vlaanderen', jg.3, nr.1/2013.*

-*Het noodgeld van Oost-Vlaanderen tijdens WO I en WO II.*

-*Archief gemeente Haaltert.*

-*Tijdschrift 'Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde', vol XXII (maart 1972) nr.3*

Opgeëisten - Zivil Arbeiter Bataillon (ZAB)

De Duitsers rekenden erop dat werklozen konden ingezet worden om hun oorlogsmachine draaiende te houden. Er werden burgers ingeschakeld om mee te werken, weliswaar tegen (onvoldoende) vergoeding. Ondanks de nood en voorwaarden die werden geboden waren weinig landgenoten bereid in te gaan op de oproep. Sommige bronnen spreken van ca. 12.000 landgenoten terwijl er honderdduizend nodig waren. Het teleurstellende aantal vrijwilligers noopte de Duitse legerleiding werkkrachten op te eisen en begin 1916 voerde men de verplichte arbeid in. In september 1916 werd een streng decreet afgekondigd:

‘De personen die bekwaam zijn om te werken, kunnen met geweld gedwongen worden tot den arbeid, zelfs buiten hun woonplaats. Wie tot werken opgeroepen wordt en dit weigert te doen zal gestraft worden met gevangeniszitting tot drie jaar en een boete tot 10.000 Mark.’

Voor U, nooit zullen wij werken

Na melding bij de ‘Kommandatuur’ te Aalst werden zij verzameld in de ‘Pupillen’ en andere fabrieksgebouwen, o.a. in de ‘Filature du Canal’. Vandaar ging het naar de interneringskampen in Duitsland en Noord-Frankrijk. Ook die dramatische situatie werd in poëtische vorm weergegeven .

*‘Weet gij ’t nog op dien maandagmorgend
 Wij trokken op naar de Pupillen
 Ons droefheid hielden wij verborgen
 Er was dan geen rijk volk te zien
 Het waren slechts de werklozen
 Die moesten komen naar de kontrol
 Wij waren er reeds uitgekozen
 Vrienden was dat geen vieze rol.
 Met allen werkersvolk trokken wij in groepen
 Als naar de Filatuur, den Ast en de Georgie
 Wij sliepen daar op stro en kregen schier geen eten
 Zij trachten naar ons dood, broeders vergeet het nooit.
 Vier dagen en vier droeve nachten
 Werden wij daar zo sterk bewaakt
 Wij lagen naar ’t bevel te wachten
 En ’t vrijdags hing er een plakaat
 Belgen te maken uwe pakken
 Gij gaat vertrekken nog vandaag...’*

Eens ter plaatse werden zij ingedeeld in de zogenaamde Zivilarbeiterbataljons (ZAB). Hun taak bestond in ontbossing, aanleggen van wegen en spoorwegen, bouwen van bunkers, allerhande grondwerken...

De Haaltertse weggevoerden werden ingedeeld in het ZAB 16, ZAB 19, ZAB 28, ZAB 31 en ZAB 32, en waren allen actief aan het Verdunfront in de regio Onville, Le Cateau en Labry. Elke opgeëiste kreeg een nummer op pet en jas genaaid, vooral om het ontvluchten te bemoeilijken. Bij ziekte werd de arbeider overgebracht naar een 'Kriegslazaret', waar helaas velen bezweken aan gebrekkige verzorging.

Opgeëisten deelgemeente Haaltert

Wij beschikken over een lijst van 150 opgeëiste manschappen uit Haaltert die eind 1916 naar het noorden van Frankrijk gestuurd werden, meer bepaald naar Onville, departement Meurthe-et-Moselle.(1)

Boekent: August Callebaut (° 01-01-1897), Jozef De Saedeleer (° 14-06-1892), Jozef De Smet (° 15-08-1898), Kamiel De Troyer (° 27-03-1898), Hector Roelandt (° 10-08-1898), Amand Spitaels (° 08-08-1897) en Achiel Van der Stockt (° 17-05-1888).

Brul: Emiel Bellens (° 29-06-1896), Hector Cautaert (° 09-12-1899), Remy Cautaert (° 24-10-1897), Emiel De Baer (° 12-06-1897), Philemon Waegneer (° 02-09-1883), Camiel De Brouwer (° 21-07-1897), Jozef De Brouwer (° 21-05-1898), Leon De Brouwer (° 09-08-1899), Theofiel De Brucker (° 15-04-1886), Frans De Kegel (° 20-08-1894), Jozef De Kegel (° 28-08-1897), Henri De Leeuw (° 07-10-1897), Remy De Pril (° 15-08-1898), Jozef De Rouck (° 02-02-1894), Jozef De Rijck (° 09-12-1895), Kamiel Limpens (° 23-08-1896), Arthur Matthijs (° 18-06-1897), Oscar Muylaert (° 31-07-1897), Emiel Pauwels (° 08-06-1899), Alexis Renneboogh (° 24-08-1895), Gustaaf Renneboogh (° 07-10-1897), Cornelis Schockaert (° 17-07-1895), Petrus Sterck (° 05-06-1898), Karel Alexis Van den Berghe (° 26-12-1890), Philemon Van den Steen (° 11-02-1899), Gustaaf Van der Meulen (° 01-08-1891), Amand Van der Stockt (° 03-12-1894), Cyriel Van der Stockt (° 12-06-1887), Alex Van der Stockt (° 27-06-1892), Alfons Van der Stockt (° 11-10-1883), Frans Van der Stockt (° 26-02-1886), Alfons Van Hoorebeke (° 17-05-1899) en Philemon Van Impe (10-06-1884).

Dorp: Alfons Daghuys (° 03-08-1886), Camiel Daghuys (° 1894), Arthur De Knibber (° 13-01-1891), Georges De Meyer (° 19-12-1898), Jozef De Meyer (° 13-12-1884), Jozef De Schrijver (° 21-11-1894), Philemon De Schrijver (° 19-11-1881), Joseph Elskens (° 02-07-1898), Frans Grootvriendt (° 12-03-1892), Emiel Matthijs (° 10-05-1884), Jan Mertens (° 09-01-1889), Joseph Moens (° 10-08-1897), Joseph Schockaert (° 10-04-1897) en Frans Steenhout (° 16-01-1890).

Eekent: Gustaaf De Pril (° 20-03-1885), Ernest De Punt (° 08-04-1897), Joseph Evarist De Schepper (° 09-01-1899), Albert De Schutter (° 23-05-1898), Prosper De Schutter (° 14-06-1898), Alphons De Schrijver (° 03-01-1897), Eduard De Schrijver (° 16-05-1897), Henri Ghijsels (° 02-08-1897), Joseph Hoffelinck (° 21-01-1895), Joseph Raes (° 28-03-1887), Joseph Van den Steen (° 27-01-1897), Cyriel van Impe (° 07-08-1897) en Petrus Van Londerzele (° 24-08-1895).

Ede: Albert Arijs (° 05-12-1898), Joseph Gentil Arijs (° 02-08-1898), Alexis De Boeck (° 03-09-1899), Victor De Saedeleer (° 29-09-1885), Arthur De Swaef (° 25-07-1898), Jan Hoebeek (° 17-12-1895), Edmond Maesschalck (° 27-05-1899), Alfons Meganck (° 09-03-1886), Prosper Muylaert (° 26-04-1882), Remy Nerinckx (° 15-03-1895), Jan Baptist Ottoy (° 28-12-1898), Joseph Scheerlinck (° 05-03-1899), Oscar Smet (° 18-11-1898), René Van den Steen (° 12-03-1898) en Karel Van Lierde (° 07-06-1896).

Eiland: Alexis Daghuylt (° 15-08-1895), Joseph Daghuylt (° 24-05-1898) en Modeste Goeman (° 29-11-1897).

Hoogstraat: Joseph De Schepper (° 26-05-1896), Joseph Gavel (° 26-12-1896), Joseph Ghijsels (° 18-12-1888), Albert Scheerlinck (° 23-01-1897) en Frans Vijverman (° 16-01-1894).

Houtmarkt-Diepeweg: Jozef Braem (° 08-06-1885), Philemon Daghuylt (° 29-08-1888), Remy De Loose (° 25-01-1881), Arthur De Smet (° 29-05-1893), Emiel Goubert (° 10-02-1899), Hypoliet Mertens (° 17-01-1897), Remy Roelandt (° 17-10-1882), August Van der Borgh (° 21-01-1896) en Louis Van der Borgh (° 03-11-1899).

Gotegem: Alfons Coppens (° 30-08-1883).

's Gravenkerselaar: Alfons Baetens (° 18-12-1896), Emiel De Bolle (° 26-05-1899), Jozef De Bolle (° 25-08-1895), Valerie Hunninck (° 25-01-1898), Alfons Nerinckx (° 03-01-1890), Alexis Praet (° 16-12-1895), Louis Praet (° 27-02-1899), Gustaaf Raes (° 24-07-1895) en Jozef Raes (° 26-03-1897).

Katje (nu Windmolenstraat): Petrus Cautaert (° 03-12-1898), Frans Dooremont (° 29-06-1890), Pieter Dooremont (° 28-02-1881) en Remy Dooremont (° 01-03-1899).

Kattestraat: Joseph De Moor (° 12-11-1882), Gerardus Moens (° 13-05-1898), Odillon Van de Neucker (° 07-12-1897) en Joseph Vonck (° 08-12-1887).

Keiberg: Gustaaf De Caesemaeker (° 23-01-1883), Amedée De Schrijver (° 26-12-1888), Petrus Goossens (° 20-05-1888), Frans Heyman (° 19-09-1897), Joseph Schoupe (° 05-09-1893), Camiel Triest (° 06-01-1897), Victor Van Cauwenbergh (° 06-01-1889), Victor Van Vaerenbergh (° 15-08-1887), Henri Vleurinck (° 14-11-1885) en Philemon Waegneer (° 02-09-1883).

Koekelberg (nu Plumstraat): Xaveer De Neve (° 30-11-1896), Valerie Renneboogh (° 06-01-1898) en Frans Van der Gucht (° 19-05-1898).

Molenstraat: Gustaaf De Buysscher (° 23-07-1885), Albert De Saedeleer (° 28-03-1897), Arthur De Schutter (° 06-08-1899) en Arthur Gavel (° 15-11-1898).

Muis: Karel Premereur (° 08-12-1895).

Mussenzele: Gustaaf Van Londersle (° 16-11-1899).

Steenweg (nu Stationsstraat): Petrus De Schepper (° 19-07-1893) en Louis Van der Stockt (° 23-02-1893).

Ziekhuizen (nu Kerkskenhoek): Gustaaf De Schutter (° 23-05-1884).

Zwarthaar: Karel De Boitselier (° 09-12-1892), Philemon De Rijck (° 18-06-1886) en Emiel Van den Stockt (° 23-12-1895).

Zittend: 1-onb., 2-Jozef Schockaert, 3-Jozef Daghuylt, 4-Filemon De Schrijver
2de rij: 1-Ernest De Punt, 2-Valerie Hunninck, 3-Jozef De Rouck, 4-Oscar Muylaert, 5-Remy Neirinckx, 6-Amedée De Schrijver, 7-Jozef Vertongen, 8-Jozef De Moor
3de rij: 1-ond., 2-...Van den Steen, 3-onb., 4-onb., 5-Jan Hoebeek, 6-...De Schrijver, 7-Jozef Hoffelinck, 8-Odillon Van de Neucker, 9-Jozef De Schrijver, 10-Alexis Daghuylt
4de rij: 1-Alfons Neirinckx, 2-onb., 3-Jozef Raes, 4, 5 en 6, onb.

Onville - Labry.

Het verdriet van de achtergelaten familieleden was onvoorstelbaar. Een krant schreef:

Wij hebben ook allen nog levendig in het geheugen de verschrikkelijke en hartbrekende tonelen die zich afspeelden toen onze werkleden opgeëischt, meegesleurd en weggevoerd werden, om beulenwerk te gaan verrichten en de vreeselijkste folteringen te doorstaan.

Eén van hen was Valerie Hunninck en dank zij zijn dagboek (108 geschreven bladzijden!) kunnen wij ons een vaag beeld geven van hun situatie.

Valerie (° Haaltert, 's Gravenkerselaar, 24-01-1898) was het dertiende kind uit het gezin van Karel Lodewijk en Maria Muylaert. Hij werd opgeëist op 06-11-1916 en ingedeeld in ZAB n° 28. Enkele maanden voordien werd het gezin reeds zwaar getroffen door het overlijden van hun zoon Franciscus (° 25-06-1891) die 'stierf voor België' te Kaaskerke op 05-05-1916.

Uit het dagboek

Valerie Hunninck schreef in zijn dagboek 'De lotgevallen der bannelingen' het verloop van de eerste dagen (de drie eerste bladzijden ontbreken).

'...dan kregen wij het bezoek van onze ouders, familie en kennissen die ons het noodige voedsel en kleederen verschafden. Maar welke hartverscheurende smarten waren erop dit oogenblik niet te ontwaren, ja gevangenen en bezoekers vielen in elkaars armen en omhelsden elkaar menigmaal om hunne droefheid lucht te geven...Zwaar geladen en met zweet bedekt kwamen wij ter statie aan, de trein stond reeds te wachten, daar wierden wij ingestampt vergezeld van drij Duitschers per wagon. Aller harten waren als verbrijzeld.

Naarmate wij van onze geliefden verweidert wierden vloeiden de tranen uit aller oogen, de wanhoop en smart was op ieders aanzicht te lezen...De reis verliep in komernissen tot eindelijk na 24 uren snelle vaart de trein stopte en allen afgeladen wierden in de statie van Onville, het punt der bestemming...

Wij gingen aan het werk om onze barakken te voltooien, daar was droefheid in aller oogen te lezen wanneer de cipiers ons aan 't werk zetteden met hunne vreemde taal waar wij geen enkele woordje van verstonden. Nooit wierden wij genoemd bij name, altijd was het met ons nummer dat wij aan ons vest droegen, ofwel en dit nog meest kregen wij de naam van 'zwinezel, verfloechte belgiën' of een dierlijke. Oordeel zelf beste vrienden met welke vreugde of droefheid wij zulks aanhoorden. 't Was nog slechter als dezen die voor moord of brandstichting op de galeien gezonden worden. Ja de bannelingen zijn onschuldig tot de galei veroordeeld geworden, ziedaar de straf om Belg en Vlaming te zijn. Het was den 19 november drij dagen na onze aankomst in het bannelingenoord. De winter deed zich voelen in volle hevigheid, de sneeuw bedekte de toppen van de bergen en een bijtende koude heerschte in het dal. Allen waren wij goed in onze kleren gedoefeld en zoo trokken wij alle dagen naar het dorp om onze soep. Nauwelijks waren wij in rangen gesteld en verlieten het spijshuis of wat kregen wij te aanschouwen, dikke rookwolken stegen op uit de barakken van ons kamp en eene roode vuurzuil liet zich door onze oogen aanschouwen...Elk poogde zich in volle snelheid naar het kamp te spoeden, maar wij wierden belet door die vreemde duidsche barbaren die ons dreigden neer te schieten als een hond wanneer wij dierfden vragen een voet buiten onze lijnen te zetten, zoo trokken wij langzaam met benepen hart naar onze barakken. Daar aangekomen lieten er veelen een vreugdekreet om redenen dat de hunne niet was aangetast maar terzelfder tijd was het een gehuil en geweën die de lucht deed galmen die onze ooren trof 50 onzer medebroeders meestal allen onzer gemeente waren in volslagen armoede gedompeld. Zij droegen slechts nog kleederen die zij aan het lichaam droegen. Hun eten die zij van huis hadden medegebracht alsook hun voorraad linnen en kleederen waren ten prooi der vlammen geworden. Er wierd een schijnbaar onderzoek ingesteld naar de oorzaak dier rampen. De beulen en moordenaars kwamen tot de overtuiging dat zulks was geschied ter oorzake der

stoof. Maar dit alles was volkomen valsch want wij droegen de verzekering in ons hart dat zij zelf de brandstichters waren en zoo een middel te vinden om hen meester te maken van ons weinige eten en ons gansch aan den honger prijs te geven. Ziedaar tot wat een duidscher in staat is, zij gevoelden geen grijntje medelijden maar spotteden zelfs met ons lijdén.'

19 Haaltenaren getroffen

Via andere documenten ontdekten wij hetzelfde verhaal. Een groep Haaltenaren, ingedeeld in ZAB nr. 28 in Onville, huisden in de barak die in de eerste dagen van hun internering door brand verwoest werd, zoals ook beschreven in het dagboek van Valerie Hunninck.

Eén van hen, Jozef Braem, woonde op de Houtmarkt en was gehuwd met Philomena Van Landuyt. Hij schreef enkele dagen na zijn opeising :

'ik kom u te schrijven als dat wij nog niet weten wanneer wij vertrekken maar als wij vertrekken en gij kundt tegen mij niet meer klappen ziet dat gij voor ons klein kindt goed zorg draagt en dat gij met malkander goed overeenkomt en dat gij geen verdriet moet maken alsdat wij malkander wel zullen weder zien...' en '...dat wij ons zullen struif en gezond houden en gij moet in ons geen verdriet maken maar ik zou liever thuis zijn. De komplementen aan de jongens van d'houtmarkt'.

Enkele dagen na hun aankomst in Onville maakt hij ook melding van de brand in hun barak.

Op 9 januari 1917 schreef hij naar zijn vrouw:

'Zeer beminde vrouw, ik laat u weten als dat ik nog in volle gezondheid ben en ik verhoop van u hetzelfde, en van mijnen dochter Pallemier en mijne ouders en zusters en kinderen en schoonzuster en schoonvader . Nu beminde vrouw laat ik u weten als wij hier den eersten dag waren dat ons brak afgebrand is en alle onze kleederen zijn verbrandt en ons eten. Maar gij moogt geen kleederen opsturen met ons eten want zij hebben ons gezegd dat zij ons zullen betalen en zij komen altijd voor te tekenen voor naar Duitschland te gaan werken maar wij zullen nooit tekenen als trachten voor naar huis te komen. Wat nu beminde Vrouw wij zien hier veel honger af wij moeten alle dagen in de bossen gaan werken en letter eten krijgen en laat ons eens weten of gij nog niet weet wanneer wij zullen mogen naar huis komen en als wij hier nog lang moeten zitten voor ons wat eten op te sturen brood en vleesch en smout en rijs en als wij hier nog lang moeten zitten maakt dat gij u kind nijg ziek laat en dat gij uit u bet niet kunt met dat kind dat doodelijk ziek is en dat gij moet opgepaast worden van vreemde menschen en den doctoer en den burgemeester doen bij de kommandatuur doen gaan voor mij te lossen alzo zou ik thuis gèraken.

En de komplementen aan Remie zijn vrouw dat hij hier ook tegen zij gedacht zit dat hij ook liever zou thuis zijn en zijn kleederen zijn ook verbrand en zijn eten en hij vraagt ook om wat eten op te zenden gelijk mijn en ook laten weten de staat van hunne goede gezondheid van vrouw en kinderen en famiele en beesten en hoe dat het nog gaat in Haeltert laat dat allen weten

Mijn adres is

M Jozef Braem N° 324

2 Kamp Ziviel Arbeiders Bataillon N° 28 - Strantz

en Remie zijn adres is zelfst met zijn Nr 325 .De komplementen van Philemon Daghuyt aan zijne vrouw en zijn adres is het zelfst met zijn nr 323.

Nu beminde vrouw laat ons ook wat nieuws weten en gij kundt meer weten of dat wij hier nog lang moeten zitten en wij wenschen u allen een gelukkig jaar en veel gezondheid en bijzonderlijk aan mijne dogter Palmier dat ik zo gaaren zien.'

De tussenkomst voor schadevergoeding van de Duitse overheden bleef uit en de getroffen Haaltenaren richtten zich tot onze burgemeester voor bemiddeling.

De Geachte Heer Burgemeester

Wij ondergetekenden (volgen dan de namen van de 19 slachtoffers), inwoners der gemeente Haeltert, door de Keizerlijke Duitsche Regeering opgeëist om te arbeiden en op de arbeidsplaats het ongeluk gehad hebben van hunne barrak af te branden, met al hun voorraad van kleederen en eten. Daar wij tot heden de beloofde voldoening wegens de Keizerlijke Regeering niet genoten hebben, zoo hebben wij de eer Uwe Burgerlijke Hoogheid te smeeken Uwe goedheid te gebruiken wegens uwe 19 onderdanen en ons voldoening te schenken.'

Op de binnenbladzijden volgt een opgave van de geleden schade:

Enkele bewaarde 'Zivilarbeiterpostkarten' van Jozef Braem aan zijn echtgenote tonen de schrijvende toestanden, zowel op het thuisfront als bij de opgeëiste. Alle kaarten werden eerst door de 'Etappen-Inspection' in Gent onderworpen aan de censuur.

Een bloemlezing

Haeltert, 12 januari 1917

Zeer beminde man Jozef, met deze kom ik u te laten weten in staat van mijne gezondheid en ik verhoop van u hetzelfde en ook B. man kom ik u te laten weten als dat wij uwe komplementen goet ontvangen hebben en

waarin ik zien dat gij mij eenen ring zult mede brengen voor gedenkenis waar ik zeer kontent over ben en ook vraagt de kleine Palmier wanneer haar liefste papa naar huis komt dat hij toch zo lang wegblijft want zij heeft ook een schoonen zilveren ring, die zij gekregen heeft van meester Smit en Anna. Meer kan ik u niet schrijven alsdat ik u zal een pak zal sturen den 15 januari.'

Op 17 januari schreef Jozef Braem:

'Beminde vrouw ik laat u weten dat ik nog altijd in volle gezondheid ben en ik pijs van u hetzelfde en de komplementen aan mijne dochter Palmier en ook aan mijne ouders en ook aan mijne zusters en ook aan uwen vader en uwe zuster en aan de geheel de familie en kennissen en van Remie De Loose (schoonbroer van J. Braem) aan zijne vrouw en kinderen nu Beminde Vrouw moet gij mij een pak van 5 kilos opzenden 2 kilo vleesch en 1 brood van 2 kilo en smout en tabak maar niets meer als 5 kilo en Remie zijn Vrouw moet ook zelfst op zenden en Remie zijn nr is 325 en gij moet op het pak het adres goed opplakken en in het pak ook het adres steken maar geen brief insteken want het is verboden.'

Op 6 februari stuurde Jozef Braem een nieuwe kaart die pas op 24 februari in de 'Etappen Inspektion' te Gent gestempeld werd en enkele dagen later in Haaltert bezorgd werd.

'Beminde vrouw ik laat u weten de staat van mijne gezondheid en ik verhoop van u allen het zelfst nu beminde vrouw laar ik u weten dat ik mijn pak ontvangen heb waar ik in gevonden heb vleesch en smout en een brood en een zakken tabak met drij sigaren in van mijne dochter Palmier nu beminde vrouw als het nog voor lang is moet gij mij een pak opzenden van 5 kilos 2 kilos rijst en 1 kilo vleesch en een paksken suiker en 5 pakskes kreim en een doos melk en boonen en aan mijnen vader vragen om op zijnen naam ook een pak op te zenden naar mijn adres zo heb ik 2 pakken te gaar'.

Een volgende kaart naar Jozef Braem werd door de inspectie gestempeld op 22 februari:

'...ik denk dat gij lang zult afwezig zijn waar ik veel verdriet in maak omdat gij zoo lang van mij en mijn kind gescheiden zijt en ook beminde man de kleine Palmier zegt dat vader op haar niet denkt...Jozef laat mij toch eens weten of gij u pak met kleederen ontvangen hebt ik heb nog maar een kaart ontvangen en ook dat ik al 8 weken met het flesijn en mijne kop zit.'

Een kaart van 18 februari werd in Gent gestuurd naar Haaltert op 12 maart:

'...ik kom u te laten weten dat ik hier nog geen kleederen ontvangen heb niet als een pak eten maar gij moet gaan reklameren voor mijn kleederen en eten moet gij mij opsturen als gij kunt en mijn ouders ook...van de lochting moet gij niet zorgen maar mijn vader doen ovenieren.'

In een bericht van 27 februari meldde de echtgenote van Jozef Braem dat het niet zo vanzelfsprekend is om bv. tabak op te sturen:

'...beminde man ik zal doen wat ik kan maar met mijn 12 fr per 14 dagen weet gij toch wel dat ik daar zoveel niet kan met doen.'

Op 12 maart postte men een 'Zivilarbeiter postkarte', geschreven op 27 februari naar Haaltert:

'...Beminde vrouw ik kom u te schrijven als dat gij mijnen vader moet doen ovenieren zo veel mogelijk van alles wat en het andere voor petatten en betraven voor de beesten maar beminde vrouw van de kleine geit die gij aan mijne ouders verkocht hebt voor 14 fr dat zullen wij wel doen als ik bij u ben en gij moet mij eten zenden zoveel mogelijk rijs brood vleesch smout maar geen tabak...'

Eveneens op 12 maart schreef Filomena Van Landuyt:

'Beminde man, ik laat u weten als dat ik en onze dochter Palmier nog altijd in goede gezondheid zijn en denk van u het zelfst nu Beminde man ik heb wederom een pak gezonden en ik denk dat gij daar content zult mee zijn maar B. man Jozef daarom zal ik dat alle maanden niet kunnen zenden want Jefik moet mij daarvoor veel te kort doen, daar mijne werkelijke inkomsten niet zoo groot waren als gij thuis waart en ik sedert geruimen tijd geen werk meer heb en bij niemand aan werk kan geraken.'

Op 20 maart ging de laatste kaart:

Beminde vrouw ik kom u te vragen of het met de geit is en of zij veel melk geeft en dat gij toch moet zorgen voor mijn vader mijn werk te doen en dat gij moet zien dat gij voor de patatten zorgt en dat gij genoeg doet planten en voor betraven ook zorgen en gij moet nog antwoord weder geven en eten opzenden gij weet dat het te pas komt nu beminde vrouw zou ik graag hebben alsdat gij Palmier nog eens te laten trekken en met uwe zuster en dat op een pak vastmaakt dat het er niet afgaat De komplementen aan gans de familie.'

Zijn echtgenote heeft de kaart pas ontvangen na zijn overlijden, zeker na 3 april. De kaart werd in Gent bij de 'Etappen Inspektion' afgestempeld op 28 maart. Jozef Braem overleed op 26 maart.

Ze stuurde zelfs nog een bericht op 3 april 1916:

'... gij vraagt hoe het met de geit is, ewel Jef zij geeft maar een weinig melk en wij denken dat het komt omdat ze geen groen heeft en ik zal zorgen voor zoveel mogelijk patatten en betraven...en ik heb sedert geruime tijd geen werk meer en zoo kunt gij ook denken dat het hier voor mij niet plezierig is.'

De familie ontving op een blaadje de melding van het overlijden en de gemeentesecretaris Jozef Scheerlinck noteerde in het register van de Burgerlijke Stand: *'Joseph Braem van Haaltert, 25-3, 's voormiddags 8.45 in het Krijgslazaret in Labry gestorven. De begraafing heeft den 26-3-1917 's namiddags om 2 uren in het militaire kerkhof te Labry plaatsgehad.'*

Jozef Braem vertrok reeds met een wankelende gezondheid. Enkele dagen na zijn internering was er een poging van zijn huisarts dokter Hendrickx om hem terug thuis te brengen. In een schrijven aan de Kommandatuur vroeg hij de terugkeer:

'Ondergetekende, bekend voorgaande zijne zorgen gegeven te hebben aan Jozef Braem, inwooner van Haaltert, voor een vliegende fleurus. Deze ziekte heeft vijf à zes maanden geduurd, zij heeft hem nog nadien tweemaal aangetast. Zijn hart is aangedaan. Ik smeed de overheid den genoemden te willen doen onderzoeken en hem tot zijne familie terug te zenden (Haaltert, 13 november 1916).'

Helaas, deze 'smeekbede' mocht niet baten. Een viertal maanden later overleed onze dorpsgenoot.

Bevoorrading

In september 1917 ontving onze burgemeester een schrijven van de leider van het Aalsterse 'Meldeamt' met de opsomming van de nodige kledingstukken voor de geïnterneerden van ZAB nr. 28. Zoals blijkt uit die lijsten was er werkelijk nood aan aangepaste kledij, rekening houdend met de komende winterperiode. Het staft eveneens de visie van de opgeëisten en hun familie dat de tewerkstelling maar van korte duur zou zijn. Hun reiszak was onvoldoende gevuld met kleding voor een langere periode. Helaas, de realiteit bewees het tegendeel.

Bij de brief werd een lijst gevoegd met de naam van de ZAB-er en het aantal te bezorgen kledingstukken. Het ging hoofdzakelijk om mutsen, mantels, broeken, vesten, ondervesten, onderbroeken, hemden, schoenen, blokken, kousen, handschoenen, sjaals, handdoeken.

'Aalst, 17 september 1917

Mijnheer Burgemeester te Haaltert

Voor de uit Haaltert afkomstigen ZA zijn voor de winter nieuwe kledingstukken nodig. Hierbij vindt u een lijst van de ZA met vermelding van de kledingstukken voor elk van de arbeiders. Het staat u vrij de kledingstukken op de verwanten van de arbeiders terug te vorderen. Voor zover de verwanten niet kunnen instaan voor het leveren van de kledij, moet de gemeente die op eigen kosten leveren. De kledingstukken moeten voor elke arbeider op naam en speciaal verpakt ten laatste op 25 september bij het 'Meldeamt' geleverd worden. Voor de juiste levering en de goede verpakking is de gemeente aansprakelijk.

Erwerlt, Leutnant Leiter des Meldeamts.'

Omgekomen geïnterneerden

Naast de ongelukkige Jozef Braem overleden er nog zes Haaltenaren in het interneringskamp: Emiel Bellens (+Labry, 2-3-1917), Camiel De Brouwer (+Marles, 10-5-1917), Jozef Evarist De Schepper (+ Longwy, 8-6-1917), Jozef Raes (+Labry, 9-3-1917), Jozef DeSadeleer (+ Le Cateau, 24-12-1916) en Frans Maesschalck (+ Saint Cernin 1917).

Gerard Moens (+ Brussel, 9-6-1917), Henry Amedée De Leeuw (+ Haaltert, 16-9-1918), Henry Fleurinck (+ Haaltert, 9-9-1919) en Jozef Mertens (+ Haaltert 30-9-1919) bezweken kort na hun terugkomst.

Een 40-tal keerden vroeger terug wegens 'Krankheid'. Op grond van een wet van 19 augustus 1919 werd er aan de gedeporteerde landgenoten een maandelijks vergoeding van 50 Bfr uitbetaald.

Op 'Aanvraag tot vaststelling van oorlogsschade aan personen' werden de motivaties vermeld. Van enkele werd een dossier bewaard.

Van Henry Fleurinck: ingediend door zijn echtgenote Justine De Waegeneer, huishoudster, op 19 februari 1922. Hij werd geboren in Aaigem op 14-11-1885, weggevoerd op 8-11-1916 naar het ZAB nr. 28 en teruggekeerd 28-6-1917. 'Gedwongen en slavelijken arbeid aan 30 pf per dag gansch zijn ballingschap. Slechte behandeling en een gebrek aan voedsel welke hem zo ziekelijk gemaakt hebben dat de duitsche dokters hem naar huis gestuurd hebben den 28 juni 1917 en wegens ziekte en smartelijk lijden overleden te Haaltert den 9 september 1919 aan darmontsteking. Als rechthebbende echtgenote vraag ik om te genieten volgens de nieuwe wet.'

Van Joseph Braem: ingediend door zijn echtgenote Philomena Van Landuyt, kantwerkster, op 12 september 1919. Hij werd geboren te Haaltert, Houtmarkt op 8-6-1885, opgeëist op 6-11-1916 naar het ZAB nr. 28 en overleed er op 25-3-1917 in het krijgslazaret te Labry. 'Weggevoerd naar de Duitse kampen achter het front. Hij werd gedwongen slavelijk werk te verrichten aan 30 pf per dag. Overleden door mishandelingen en gebrek aan voedsel. Als rechthebbende vraag ik te genieten volgens de nieuwe wet'.

Van Joseph Raes: ingediend door zijn ouders uit Eekent, Philemon Raes, schoenmaker en Sidonie Baetens op 16-2-1919. Hun zoon werd geboren op 28-3-1895.

Door de duitschers opgeëist te Aelst den 6 november 1916. Weggevoerd als Civiel Arbeider achter het front (ZAB nr. 28). Overleden in het Duitsch krijgslazaret te Labry Frankrijk den 9 Februari 1917. Ziek geworden door gebrek aan voedsel en gebrek aan kleding, kleederen in de barak verbrand. Hij werd gedwongen te arbeiden achter het front uitgeput van krachten is hij overgebracht naar het Krijgslazaret der Duitschers de 7 Februari en gansch door hen verlaten in ellende aldaar overleden den 9 Februari 1917.'

Op 29 juli 1922 richtten de ouders een tweede aanvraag voor steun aan 'de Heer Voorzitter der Rechtbank van Oorlogsschade te Audenaerde': 'De ondergetekende Raes Philemon en zijn echtgenote Baetens Sidonie, samen wonende te Haaltert, wijk Eekent, ouders van de weggevoerden Raes Joseph, nemen de eerbiedige vrijheid Ued. te vertoonen dat hunnen voornoemden zoon, tijdens de bezetting door den vijand is opgeëischt geweest van 6 November 1916 tot 9 Februari 1917, dat op dewelken dezer, ten gevolge der ondergane folteringen hij is overleden in de Duitse kampen. Dat de wet, voor vervoering naar de Duitse kampen aan de opgeëichten eene vergoeding toekent van 50 fr per maand. Dat hunnen zoon meer dan 3 maanden is opgeëischt geweest, en verders nog:

a) dat zijne kleederen ter waarde van 200 fr in de Duitse barakken zijn verbrand;

b) dat zij hem tijdens zijn verblijf aldaar 3 pakken levensmiddelen hebben opgezonden, waarvan er geen enkel pak hem is geworden,

c) dat zij hem bij zijn vertrek eene som geld hadden medegegeven van 350 fr, waarvan zij slechts 187,50 fr hebben terug ontvangen,

d) dat hij gedurende omtrent drij maanden gedwongen door den vijand heeft moeten arbeiden, zonder er den minsten loon te hebben ontvangen,

e) dat er aan al de weggevoerden eene som van 150 fr is toegekend geweest,

f) dat zij een pak nieuwe kleederen van 150 fr hebben opgezonden.

Dat zij van al het bovengemelde niets hebben ontvangen.

Dat dit alles met waarheid is opgegeven.

Dat zij aan den Heer Voorzitter met eerbied vragen om in 't bezit gesteld te worden van gemelde vergoeding waarop zij denken aanspraak te mogen maken.

Wij bevestigen de werkelijkheid van de schade aangegeven bij onze aanvraag hiernevens: zoo helpe mij God.'

Getekend: J. Raes.

Van Edmond Maesschalck, ingediend door zijn vader Charles Maesschalck, landbouwer in Ede, op 12 september 1919. Edmond werd geboren op 27-5-1899.

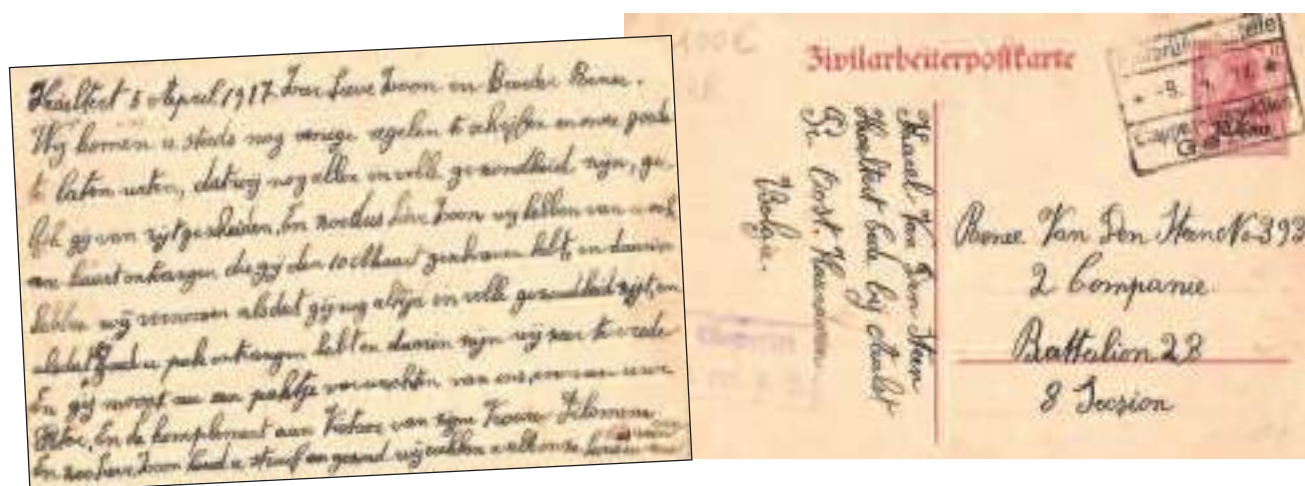
'Opeisching te Aalst den 26 November 1916 gedurende 21 maanden. Verplichtend werk aan ijzeren weg, werken aan de straat, werken in steengroeven, blootgesteld aan allerhande mishandelingen, te weinig voedsel en slecht slapen'.

Hij stierf in Saint Cernin in 1917.

Van Henry De Leeuw, geboren te Haaltert op 7-10-1897, ingediend door zijn vader Romanus, werkman wonende 'Veldmuis', op 16-9-1919. 'Opgeëischt te Haaltert den 17 October 1916 tot 21 Februari 1918 naar Le Cateau Frankrijk, ZAB nr. 19. Terug opgeëischt den 27 Augustus 1918. Gewerkt aan 30 pf per dag tot 1 September en wederom ziek naar huis gekomen. Uitgeput naar lichaam en pijn in het hoofd overleden den 16 September 1918'.

Als illustratie nog een bewaarde 'Zivilarbeiterpostkarte' geschreven door Karel Van den Steen uit Ede aan zijn zoon René, geïnterneerd in Onville, ZAB nr. 28 – nr. 393). Zijn vriend was Victor De Saedeleer (+ Ha 1962, gehuwd met Philomena Eeckhout).

(wordt vervolgd)

Willy De Loose

Bronnen:

Haaltert, Gemeentelijk archief, bundels WO I en archief Heemkundige Kring

Brussel, Archief Generale Overheidsdienst van Oorlogsslachtoffers

Hessel R., Marktliedereren over den Grooten Oorlog, Vriendenkring Houtland, Torhout

De Loose W., Bijdrage tot de Politieke en Sociale Geschiedenis, Haaltert 1830-1976, HK Haaltert

Verzameling Christophe Provost (ZABpostkarte, Van den Steen)

Met dank aan Roza Hunninck, Lea Van der Niepen en fam. Ringoot.

Benderhoulem

- Oorlogsmonument WO I
- Orkest Cubana in zaal Moderna
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift René Van Gynghem)
- Advocaat De Backer
- Brouwerij Maes
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift Lucien Aelmann)
- Klooster
- Kleuterklas in het klooster
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift Florine De Witter)
- De Kat
- Het Dorp
(Oud Aloms Fotoarchief)
- Kantklosters
- De gemeenteplaats-benedendorp
(Oud Aloms Fotoarchief)
- Taxi Hector
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift Godelieve Van Russen)
- Dokter Felicien Van Oudenhove
(Oud Aloms Fotoarchief)
- Detail Ferrariskaart, 1770
(Koninklijke Bibliotheek België)
- Vergroting parochiekerk, 1900
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift Rita De Sadeleer - Roeland)
- Herinneringsmonument
Adv. De Backer
(Oud Aloms Fotoarchief -
gift Herman Baykens)

